

LKÖ RETİMDE DEĞER EĞİTİMİNİN GÖRÜMLERİ: NİTEL BİR ANALİZ

Teachers' Views on Value Education at Primary Schools: A Qualitative Analysis

Burhan AKPINAR¹

Faysal ÖZDA²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim sınıf öğretmenlerinde değer eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Bu çerçevede, amaçlı örnekleme seçimi ile oluşturulan çalışmaya grubuna yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, Batman il merkezindeki yedi ilköğretim okulunda görev yapan elli beş öğretmen tarafından oluşmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılarak öğretmen görüşleri frekans tekniği ile çeşitli temalar altında toplanarak yorumlanmıştır. Verilerin analizinden ulaşılan sonuçlar şunlardır: Öğretmenler konusunda olumlu tutuma sahip öğretmenler, değer eğitimi okulların etkisiz kaldığını düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak da, programların yüklü olması, sınıfların kalabalık olması ve okul-aile-çevre diyalogunun sınırlı olmasını göstermektedirler. Öğretmenlere göre değer eğitimi, okulun tek başına yapacağı bir etkinlik olmayıp, aile ve çevrenin desteğine zorunludur. Öğretmenler, değer eğitimi sorumluluk kurumları ise, sırayla okul, aile, çevre ve medya şeklinde sıralamaktadırlar. Araştırmada ayrıca öğretmenler, değer eğitimi kullandıkları yöntem-tekniikleri sırayla, anlatma, model olma, drama, beyin fırtınası, hikayeleme, grup çalışması, örnek olay ve empati kurma şeklinde sıralamışlardır.

Anahtar Sözcükler: Değer, Değer eğitimi, İlköğretimde değer eğitimi, Değer eğitimi yöntemi.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the ideas of primary school classroom teachers regarding value education. Within this context, semi-structured interview form was applied to the study group formed through purposeful sampling. Case study design was used in this study in which qualitative research method was used. The study group consists of a sum of fifty-five teachers working in seven primary schools in the city centre of Batman. For the analysis of the data, content analysis method was used and the views of teachers were gathered under various themes using frequency analysis and they were interpreted. The following results were reached through the analysis of the data: the teachers having a positive attitude towards values think that schools are not efficient in providing value education. The reason of this, in their opinion, is that there are too many class hours, the classrooms are crowded and the dialogue between school, family and the society is restricted. Teachers also claim that value education cannot be provided by the schools alone, the support of families and the environments is essential. Teachers involved in the sampling list the units responsible for value education as the school, family, society and media respectively. Furthermore, the teachers in the study group listed the methods-techniques they make use of while teaching values as explanation, modelling, drama, brainstorming, making a story, group work, case study and empathy respectively.

Key Words: Value, Value education, Value education in primary school, Method in value education.

1. GİRİŞ

Son yıllarda eğitimde bireyin bütünsel gelişimine artan vurgu, duygusal eğitimle birlikte değer eğitimi de ön plana çıkarmaktadır. Değer eğitimi ön plana çıkararak değer bir nedenle, zihinsel gelişime odaklı pozitivist eğitimin memnun etmeyen sonuçlarıdır. Nitekim zihin, duygu, ruh ve bedenden oluşan bireyin sadece zihinsel yönden gelişiminin, “iyi insan” veya “iyi vatandaş” olmasını garanti etmediği, çok acı deneyimlerle görülmüştür. Eğitimde okulların oranının artması paralel olarak artan (en azından azalmayan) toplum ve okulda iddet, insanlarımızda sıklıkla

¹ Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, bakpinar@firat.edu.tr

² Öğr. Gör. Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, faysalozdas@hotmail.com

gözlenen stres, yozlaşma ve yabancılaşma sorunları bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu noktadan hareketle, eğitimde bireyin gelişiminde denge için değerler eğitimi büyük öneme sahiptir denilebilir. Nitekim pozitif mantığın, subjektif olduğu düşünüldüğünde uzun zaman inceleme yapıldığı tuttuğu değerler (Aydın, 2011: 39), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'in bunun önemini fark etmesiyle, son yıllarda eğitim programlarına duygusal boyutlar eklemeye girişimleri göze çarpmaktadır. Değerler eğitiminin, özellikle de ilköğretim açısından son derece önemli olan ilköğretimde verilmesi, gerek bireyin mutluluğu ve gerekse sosyal barışı için çok önemlidir.

Esasen toplumda gelenek, görenek, inanç vb. değerlerde yaşanan ve informal yollarla bireylere aktarılan değerler, aile yapısı, etkileşim biçimi ve toplumdaki değerlerle birlikte, eskisi kadar etkili olamamaktadır. Okulların da, günümüze değin değerleri büyük oranda görmezden gelmesiyle, bireyin değerler eğitimi bir boşluk meydana gelmektedir. Toplumun geleceği açısından ciddi bir risk olan bu durum, değerler eğitiminin okulda formal yollarla verilmesini gerekli hale getirmektedir. Bundan başka, çeşitli sebeplerle toplumdaki değerler, beraberinde yeni değerleri gündeme getirmekte ve bu durum geçmişin değerlerini tehdit edebildiği için (Doğan, 2007: 630-631), okulun bu noktada da devreye girmesi gerekmektedir. Eğitim sisteminin temel hedeflerinden biri, bu değerleri de dikkate almak suretiyle, toplumun ortak değerlerini yeni nesillere aktarmak ve bireylere bu değerleri öğretmektir. Bu paralelde, zamanla değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerleri koymaktır (Hökelekli, 2011: 288).

Değer, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerin tamamı (Demirel, 2010: 31), insan davranışına yön veren, insana rehberlik eden inanç ve kurallardır (Hökelekli, 2011: 285). Değer eğitimi, genellikle belli bir takım değerlerin kazandırılması; değer eğitimi ise; genel ve evrensel değerler konusunda öğrencilere farkındalık kazandırmaya yönelik çalışmalar (Bacanlı, 2011: 18) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çalışmada, toplumsal açıdan ele alınan değer eğitimi, "bir kültür ya da toplumun paylaşılan tercihler ve istenirlikleri ifade etmektedir. Konu toplumsal eksende ele alınınca, "değer, kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup tarafından istenilen ve benimsenen her şeydir" (Aydın, 2011: 39) şeklinde tanımlanabilir. Değer eğitimi ise, "toplumda ortak değerlerin aktarılması veya tercih ortaklıklarının oluşturulmasını" (Bacanlı, 2011: 19) ifade etmektedir. Görüldüğü gibi bireylerin kendileriyle barışık olmaları, bireyler arası ve toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde değerlerin önemi büyüktür. Değer, toplumun kültür dünyasında olmaktadır, maddî yapının ötesinde ruhi bir özeye dayanmaktadır. Değerler sayesinde toplumlar birbirlerini etkilemekte, nüfuzlarını dünyanın her tarafına taşımaktadırlar. Değerlerin varlığıyla millet, devlet ve toplumun ana temelleri var olmaktadır (Tozlu, 2003: 51, 52). Ahlakî, dini, toplumsal, ekonomik, bilimsel, sanatsal ve siyasi olmak üzere farklı değerlerden söz edilmektedir (Hökelekli, 2011: 285).

Konu; ilköğretim bağlamında ele alındığında, çocukların, mensup oldukları aile yapısı ve okul öncesi deneyimlerinden kaynaklanan etkiler sonucu farklı değerlerle okula bağlamakta oldukları bilinmektedir. Burada okulun iki farklı rolü öne çıkmaktadır. Çocuklarda var olan değerleri ilgilendiren bunların üzerine yeni değerlerin ağırlıkla ve toplumsal değerlerin kazandırılmasını desteklemektir (Halstead ve Taylor, 2000: 169). Çocuğun değer sistemini değer eğitimi ve bu sistemi etkileyen faktörler günümüzde tartışılmaktadır. Bu durum, geçmişe göre değeri aktarmayı zorlaştırmaktadır. Çünkü; toplumsal rollerde bir değer eğitimi söz konusudur. Bu amaçla hem okulun hem de ailelerin değeri kazandırmada daha çok çaba sarf etmesi gerekmektedir (Gömlüksiz, 2007: 729).

Değer eğitiminin hedefi, bireyin kendini tanımlaması, anlaması ve tamamlaması ile birlikte, yeteneklerini en üst seviyeye çıkararak iyi bir hayat yaşamaya sağlamaktır (Kale, 2007: 319). MEB, öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımlamalarını, benimsemelerini, geliştirmelemlerini, bu değerlere saygı duymalarını sağlamayı amaçlamaktadır (MEB, 1961, 1973, 2003). Çünkü; iyi yetenekli, üstün karakterli bireylerin varlığı, toplumun geleceğini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenim çağındaki bireylerin değerleri kazanmasına yönelik çalışmalar, okulun seviyeleri arasında yer almaktadır. Okulun bu seviyeli, bireylerin değerleri kazanmada yetersiz kalabil-

me ihtimali göz önüne alındı ında, daha da önem kazanmaktadır. Bunun için okulda, bireylere rehberlik, yönlendirme ve model olma çalı maları önemlidir (Hökelekli, 2011: 288).

Okulda de er e itimi söz konusu olunca, de er e itimine “nereden ba lanmalı” ve “nasıl yapılmalı” soruları önem kazanmaktadır. Bunlardan “de er e itimine nereden ba lanmalı” sorusuna, e itimin temel ilkelerinden biri olan “yakından uza a” ilkesi (Ülken, 2001: 188) çerçevesinde, milli de erlerden ba lanmalıdır, ekinde cevap verilebilir. Çünkü; kendi de erlerinden habersiz bireylere, evrensel de erlerden söz etmek e itimsel açıdan çok anlamlı de ildir. Bu bakımdan, önce milli de erlere ili kin e itim verildikten, sonra evrensel de erlerin ö retilmesi daha do rudur. Ancak bu milli de erlerin evrensel de erlerle çeli memesi de önemlidir. “De erler e itimi nasıl verilmelidir” sorusunun cevabı ise, o kadar kolay de ildir. Çünkü; duyu sal ve duygusal e itim çerçevesinde ele alınması gereken bir alan olan de er e itimi, zihinsel (bili sel) e itimden birçok noktada farklılıklar gösterir. Ö retmenlerimizin büyük oranda bili sel e itime a ina olmaları da göz önüne alındı ında; okulda de er e itiminin güçlü ü daha iyi anla ılır. Ancak bu güçlük, imkânsızlık anlamına gelmemektedir. Nitekim de erlerin de dahil oldu u duyu sal e itimde, örnek olay, model olma, drama gibi yöntem-teknikler ile bu konuda genel kabul ve saygınlık gören kanaat önderleri ile etkile imi içeren ödev ve projeler de er e itiminin etkilili ini arttırabilir. Duyu sal e itimde bireyin olumlu davranı lar kazanmasında “uzun süreli gözlem” çok önemli bir yol oldu u için, ba ta ö retmenler olmak üzere, okul çalı anlarının ö renciler için “kararlı birer model olma davranı ları” kritik öneme sahiptir. Bundan ba ka, okulda de er e itimini verirken çe itli faaliyetlerin sürece dahil edilmesi, de erlerin kazanılmasında olumlu etkilerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilir. Suh ve Traiger, (1999: 726) de er e itiminin; okuma, yazma, konu ma, duyguların farklı bir ekilde ifade edilmesi ve fikir olu turma arasında ili ki oldu unu belirtmektedirler. Ö rencileri cesaretlendirerek bu tür etkinliklerin yapılması, de erlerin kazandırılmasında olumlu etkiler sa layabilir.

De er e itiminde okul söz konusu olsa da, çocukların, de erleri ilk olarak aldıkları yerin aileleri oldu u bilinmektedir. Aynı zamanda;medya,arkada grupları,oyun grupları vb. etki odakları da, süreç içerisinde de erlerin kazandırılmasında etkili olmaktadırlar. Ailedeki bireylerin ileti imleri, ya am biçimleri, tutum ve davranı ları çocukların de erleri kazanmasında etkili olmaktadır. Ancak; toplumsal de i meye paralel olarak, ailenin davranı kazandırmada mevzi kaybetmesi ve medyanın da de er konusunda gerekli duyarlılı ı göstermeden öne çıkması, de er e itiminde okula önemli sorumluluklar yüklemektedir. Okulda ise, özellikle de ilkö retim kademesinde de er e itiminde ö retmenlere önemli görevler dü mektedir. Çünkü; sosyal ö renmenin sıklıkla görüldü ü bu dönemde ö renciler, birçok davranı ı ö retmenlerini gözleyerek ve model alarak edinmektedirler. Bu bakımdan ö retmenlerin, olumlu birer model olmaları, okulda ahlaki ortam olu turmaları, ahlakidisiplinuygulamaları, demokratik bir sınıf olu turmaları, okulda olumlu ahlaki bir kültürün olu masına katkıda bulunmaktadır (Suh ve Traiger, 1999: 726). De er e itiminde bu denli sorumlulukları bulunan ö retmenlerin, ilgili görü ve önerilerinin belirlenmesi, ilgili literatüre katkı sa laması bakımından önemlidir.

1.1. Ara tırmanın Amacı:

Bu ara tırmanın temel amacı; ilkö retimde de er e itimine ili kin ö retmen görü ler ve önerilerini belirlemektir.

2. YÖNTEM

2.1. Ara tırma Modeli ve Çalı ma Grubu

Nitel ara tırma yönteminin kullanıldı ı bu çalı mada, çözümlemeler durum çalı ması deseni ile yapılmı tır. Durum çalı ması, güncel bir olguyu kendi gerçek ya am çerçevesi içinde çalı an nitel çalı ma deseni (Yıldırım ve im ek, 2008: 277). Ancak çalı mada nicel tekniklerden frekans da kullanılmı tır. Çalı mada “amaçlı örnekleme” seçimi kullanılmı tır. Bu tür örneklemede ara tırmacı kimlerin seçilece i konusunda kendi yargısını kullanır ve ara tırmanın amacına uygun

olanları örnekleme alır (Balcı, 2009: 98). “Amaçlı örnekleme” seçimin nedeni, ara tırmacıların bu okullarda çalı an ö retmenleri tanımaları ve onlara daha kolay ula abilmeleridir. Buna uygun olarak ara tırmada, Batman 1 merkezindeki bulunan devlete ait yedi ilkö retim okulunda görev yapan toplam 55 ö retmen çalı ma grubuna dahil edilmi tir. Ara tırmacıların 55 ö retmeni çalı ma grubuna dahil etmelerinin temel nedeni, daha fazla ver toplamaları ve bu verilerden sonuç çıkarmalarıdır. Bunların okuttukları sınıflara göre dağılımı 3 (n=20), 4 (n=18) ve 5. sınıf (n=17) eklindedir.

2.2. Veriler ve Analizi

Ara tırmada veriler, görüşme formu ile elde edilmi tir. Görüşme formunun geçerli i uzman görüşüne başvurularak sağlanmıştır. Bu çerçevede konu ile ilgili olarak, on be sınıf ö retmeni ile görüşülerek, taslak sorular hazırlanmış ve bu sorular için Fırat Üniversitesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümlerinde görev yapan be ö retim üyesinin görüşlerine başvurulmu ; öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Bu şekilde hazırlanan görüşme formu, çalı ma grubunu oluşturan ö retmenlere dağıtılarak toplanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular şöyledir: “İlkö retimde de erlere ilişkin tutumunuz nedir?”, “De er e itiminde okulun yeri ve önemi nedir?”, “Sizce de er e itiminden sorumlu kurumlar (öncelik sırasına göre) hangileridir?” ve “De er e itimde kullandığınız strateji, yöntem-teknikler nelerdir?” Bu sorular çerçevesinde elli be tane görüşme formu değerlendirilmeye alınmıştır. Ara tırmaya katılan ö retmenlerin de er e itimine ilişkin açıklama ve ifadeleri nitel veri analiz çeşitlerinden içerik analizine tabi tutulmuş çıkan sonuçlara göre kodlama ve temalandırma yapılarak, frekans tekniği yardımıyla tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Yorumlara destek olmak üzere de, sıklıkla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. İçerik analizi, insanların söyledikleri ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırma sürecidir (Balcı, 2009: 189). İçerik analizi çerçevesinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaya dayalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227).

3. BULGULAR VE YORUMLARI

3.1. İlkö retimde De er E itimine İlişkin Ö retmen Tutumları

Ara tırmaya katılan ö retmenlerin de er e itimine ilişkin tutumları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. De erlere İlişkin Ö retmen Tutumları

Görüşler	f
De erlerin önemli olduğunu inanıyorum	51
De erler toplumun temelidir	2
De erler ki ilinin kazandırılması için de erler gereklidir	1
Boş	1

İlkö retimde de er e itiminin etkili olabilmesi, her şeyden önce ö retmenlerin bu konuya ilişkin tutumlarına bağlıdır. Ö retmenin inanmadığı ve benimsemediği bir konuyu etkili bir şekilde kazandırması beklenmemelidir. Buna ilişkin ö retmen görüşlerinin yer aldığı Tablo 1 incelendiğinde, ö retmenlerin büyük oranda (n=51) de erlerin önemli olduğunu inandıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu, ara tırmaya katılan ö retmenlerin de erler konusunda olumlu tutum ve yüksek farkındalık düzeyine sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca ö retmenlerin de erleri, toplumsal (n=2) ve ki ilinin kazandırılması bağlamında (n=1) ele aldıkları anlaşılmıştır. Ara tırmaya katılan ö retmenlerin tamamına yakınının de erleri önemli görmesi, okulda de er e itiminin etkili olması bakımından önemlidir. Ara tırmaya katılan ö retmenlerin, de erlere ilişkin tutumlarına yönelik görüşlerinden birkaç örnek aşağıda sunulmuştur.

K-2: “De erlere inancım tam. Yeni nesillere de erlerin kazandırılması toplum açısından özellikle aile açısından son derece önemlidir.”

K-4: “De erlerin önemli oldu unu düşünmekteyim. De erlerin toplumu oldu u, toplumu ayakta tutan öğrencilere de öğrencilerinin olması gerekir.”

K-5: “De erlere inanıyorum. İnsan insan yapan de erler oldu una inanıyorum. Bu durumu öğrencilerime anlatmaya çalışıyorum.”

K-8: “De erlerin toplum düzenini sağlar, insanların birbirlerine olan güvenlerini artırır ve sağlam ve temelli dostluklar oluşturur u inancımı artırıyor.”

K-12: “De erler bizim için vazgeçilmez unsurlardır. De erler, her zaman kar uları tı mız temel ve ahlaki ilkelerdir. De erler en kötü insan için bile çok önemlidir.”

K-13 : “De erleri önemsiyorum. Sağlıklı toplumun in asında olmazsa olmazımızdır.”

K-36: “Derecelendirmek gerekirse de erlere çok inanıyorum diyebilirim. Çünkü bir toplumda insanlar arasındaki ilişkilerin iyi olması, toplumun iyi yönde ilerlemesi için de erler gereklidir.”

K-39: “Bir toplumu ayakta tutan, toplumu birbirine kenetleyen de erlerdir. Toplumda bunların olmayışı o toplumun çöküşü demektir. Bireylere çocukluk döneminden itibaren bu de erlerin a lanması gerekir.”

K-47: “De erlerin insanı insan yapan ve hayatı çok önemli etkilediğini düşünüyorum ve hayatımda uyguluyorum. Ama ço u zaman hayatın içinde insanların de erleri kaybettiğini görünce ümitsizliğe kapılıyorum.”

3. 2. De er E itiminde Okulun Yeri ve Önemi

Tablo 2. De er E itimde Okulun Yeri ve Öneminde İlişkin Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f
Okul, de er kazandırmada etkili de ildir.	36
Okulun de er e itimindeki rolü önemlidir.	30
De er e itiminde aile önemlidir.	25
De er e itiminde okul tek başına yetersizdir; aile ve çevreden destek alınmalıdır.	7
Okuldaki de erler ile ailedeki de erler birbirine uymuyor	2
De er e itiminde öğrencilerin alışkanlığı etkilidir	2

Araştırmaya katılan öğretmenlerin de er e itimde okulun yeri ve önemine ilişkin görüşleri Tablo 2’de görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (n=30), de erler e itiminde okulu önemli görmelerine rağmen; büyük ço unlukla (n=36), okulu bu konuda etkili görmedikleri (n=36) anlaşılmaktadır.

Ö retmenlerin görüşlerinde, de er e itiminde aileye büyük önem atfetmeleri (n=25) etkili olmu olsa da, bu konuda okulu i levsiz görmeleri göz ardı edilmemelidir. Bu durum, okuldaki payda lardan kritik öneme sahip öğretmenlerin, okulun çok önemli bir fonksiyonunu yerine getiremediğinin bir göstergesi sayılabilir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, öğretmenlerin okulu etkisiz görme nedenleridir. Bu konuda Yalar (2010: 144), yaptığı çalışmada, öğretmenlerin büyük bir kısmının de erleri kazandırmak için ilkö retim programındaki içeriğin yeterli olmadığını, bu durumun de erlerin etkili bir biçimde kazandırılmasında bazı güçlüklerle yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. Meydan ve Bahçe (2010: 29) de, de erleri kazandırmada okul, aile ve çevrenin birbirlerini etkiledikleri ve bunun için bu kurumların işbirliğinde olmaları gerektiğini, aksi takdirde okulda verilen eğitimin eksik kalacağına vurgu yapmışlardır. De er e itimde okulun yeri ve önemine ilişkin öğretmen görüşlerinden birkaç örnek, aşağıda sunulmuştur.

K-1: “İlkö retim okullarında de erler her ne kadar eğitiliyor olsa bile yeteri kadar kazandırılmadığı fikrindeyim. Bunda yetiştiriciler ve çevrenin önemli rolü vardır diye düşünüyorum.”

K-3: “De erlerin planlı bir şekilde ve çocuğa uygun olarak kazandırılmasında en önemli rolü okullar üstlenmektedir.”

K-5: “*İkõ retim çok önemli olmasına rağmen de er kazandırma açısından yeterli de ildir. Genel olarak kazanımların ço u ö retim a ırlıklı oldu u için ö renciler de erlerin önemini kavrayamıyor.*”

K-7: “*De erlerin kazanılma noktasında birçok konuda oldu u gibi aile deste i kaçınılmazdır. Okulda de erlerin kazanılma derecesini yeterli bulmuyorum. Bu yetersizli in do al sonucu olarak ba ta ö rencilerimiz olmak üzere toplumun iddete, nefrete, çatı maya, sevgisizli e, efkatsizli e do ru gitti i acı örneklerle görülebilir.*”

K-9: “*Okul hayatın hem kendisi hem de çocuklara hayatı gösterdi i için de erleri kazandırmada önemli rolü oldu unu dü ünüyorum. Çocu un sosyal çevresi önce aile, sonra okul oldu undan, okulda geçen sürenin de erleri kazanmada önemli derecede rolü vardır.*”

K-10: “*Sınıflar çok kalabalık oldu u için de erlere çok fazla zaman ayıramadı ımı dü ünüyorum.*”

K-12: “*Maalesef bizim okulda ö renciye verdi imiz de erlere ili kin ö retiler, aile ve çevre içinde yeterince kullanılmamaktadır.*”

K-14: “*De erlerin kazandırılmasında okullar yeterli de ildir. Okullarla beraber aileler, sivil toplum kurulu ları, kamu kurumları beraber ve i birli i yaparak de erlerin korunması ve kazandırılmasında etkili olur.*”

K-25: “*Okula böyle bir misyon kazandırmakla beraber ö retmenlerinde bir misyoner edası ve inancıyla bu mesle in sadece geçim kayna ı de il aynı zamanda çocuklarımıza de ere kazandırmada de erlendirilmesi gerekti i algısının yerle tirilmesi gerekir.*”

K-28: “*Okulun rolü çok önemlidir. Aileden sonra önemli bir yere sahiptir. Çünkü çocuk vaktinin büyük bir bölümünü okulda geçirmektedir.*”

K-38: “*De erlerin kazanılma derecesini yetersiz oldu unu dü ünüyorum. De erlerin kazandırılmasında birinci derecede ailenin sorumlu oldu unu dü ünüyorum.*”

K-43: “*De erlerin kazanılma derecesi yetersizdir. Konuların yo unlu u de erlerin kazandırılmasını ikinci plana atmaktadır.*”

K-44: “*Okul böyle bir konuda çok büyük bir öneme sahiptir. Çocu un ikinci evi okuldur. Evden almadı ı alamadı ı birçok de eri okuldan alabilmektedir.*”

K-46: “*Günümüz artlarında okullarımızda de erlerin kazanılma derecesi iyi de ildir. Belki de ya am ko ullarının de i mesi sosyal hayatın farklıla arak bozulmaya yüz tutması, de erlerin hassasiyetle kazandırılmasını zorla tırmaktadır.*”

K-53: “*Okulların rolü en az aile kadar vardır. Çünkü vaktin büyük bir kısmı okulda geçiyor.*”

Bu görü ler, ara tırmaya katılan ö retmenlerin, okulun de er e itimindeki yetersizli ini, programların yüklü olması, okul-aile-çevre diyalogunun sınırlı olması ve sınıfların kalabalık olması ile ili kilendirdiklerini göstermektedir. ki katılımcının “okul ve ailenin de erleri birbirine uyumuyor” ekindeki görü leri de, programların sosyal temeli açısından, üzerinde durulması gereken noktalardan birisi olarak görülebilir. Ö retmenlerin de er e itimde aileye sıklıkla atıfta bulunmaları; Akba (2004: 220), Meydan ve Bahçe (2010: 30) ve Yalar’ın (2010: 144) yaptıkları ara tırma bulguları tarafından da desteklenmektedir. Nitekim literatürde de er e itimi ile ilgili yapılan ara tırmalarda; okul dı ı etmenlerin (aile, medya, okul dı ı sosyal çevre) de erlerin kazanılmasında etkili oldu u (Ku , 2009: 124), okulda çok yönlü (ö renci, veli, ö retmen ve yönetici, vb.) ileti imin geli tirilmesi gerekti i, (Sezgin, 2006: 192), kitle ileti im araçlarındaki iddet ve saldırganlık içeren yayınların de er e itimini olumsuz etkiledi i (Yalar, 2010: 144) ve ö retmenlerin de erleri kazandırmak için etkinlik yapmaya özen göstermeleri gerekti i (Meydan ve Bahçe 2010: 33) ekinde bulgular da yer almaktadır. Ayrıca; ailelerin bu konuda e itim ve

seminer çalı maları yoluyla e itilmesi, okul-aile-  retmen-evre i birli inin geli tirilmesi, ailenin ve çevrenin okula güven ve deste inin sa lanması (Aslan, 2007: 76) gerekti i belirtilmi tir. Bundan ba ka, yapılan di er ara tırmalarda; (Ulusoy, 2007), de erler e itiminde okuma parçalarının yeterli seviyede olmadı ı, de er e itimine destek için görsel-i itsel araçların gereklili ine de (Yalar, 2010:145) vurgu yapılmı tir.

3.3. De er E itiminden Sorumlu Kurumlar

Ara tırmaya katılan   retmenlerin de er e itiminden sorumlu kurumlara ili kin görüleri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. De er E itiminden Sorumlu Kurumlar li kin   retmen G r leri

G�r�ler	f
De er e itiminde okul önemlidir	30
De er e itiminde aile önemlidir	25
De er e itiminde evre önemlidir	6
De er e itiminde medya önemlidir	4

Tablo 3 incelendi inde, ara tırmaya katılan   retmenlerin de er e itiminden sorumlu kurumları okul, aile, evre ve medya ekinde sıraladıkları belirlenmi tir. Bu sıralama, aile ve okulun yerleri hariç tutuldu unda, literatürdeki bilgilerle paralellik göstermektedir.   retmenlerin, de er e itiminde birinci önceli i aile yerine, okula vermeleri, okulu, vatanda ı toplum lehine ekillen-diren araç olarak gören modernist-pozitivist bir bakı açısı ile   rencileri üzerinde ayarlamalar yapılacak birer nesne gibi gören davranı ı yakla ımı a rı tırmaktadır. Türkiye'de   retmenlerin genel itibarıyla esasici ve daimici bir e itimle (Sönmez, 2009: 79) yeti tirildikleri göz önüne alındı ında, bu durum yadsınmamalıdır.

3.4. De er E itiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Ara tırmaya katılan   retmenlerin de er e itimde kullandıkları yöntem ve tekniklere ili kin görüleri tablo 4'de görülmektedir.

Tablo 4. De er E itiminde Kullanılan Yöntem-Tekniklere li kin   retmen G r leri

G�r�ler	
De erlerin önemini anlatma	37
Model olma	19
Drama	19
Beyin fırtınası	9
Hik�yelerle anlatma	8
Grup alı ması	7
�rnek olay	6
�rnek davranı lara �d�l	5
Empati kurma	4

Tablo 4'de yer alan görülere göre, ara tırmaya katılan   retmenlerin de er e itiminde kullandıkları yöntem-teknikler sırayla öyledir: De erlerin önemini anlatma, model olma drama, beyin fırtınası, hikayele tirme, grup çalı ması, örnek olay ve empati kurmadır.   retmenlerin duyu sal alan a ırlıklı de erler e itimde, a ırlıklı olarak "anlatma" yöntemini kullanması, do ru bir tercih de ildir. Çünkü anlatma, bili sel alanın alt basamaklarına ili kin konuların   retilmesinde etkili olsa da, (Sönmez, 2009: 77) duyu sal e itimde fazla etkili de ildir. Buna ra men, abartılı olmamak artıyla, de er e itiminin bilgi aktarma boyutunda anlatma yöntemi kullanılabilir.   retmenlerin de er e itiminde model olma ve drama yöntemini kullanmaları, inanç, tutum ve e ilim gibi duyu sal özelliklerin kazandırılması açısından etkili oldu u söylenebilir.   retmenlerin de er e itiminde beyin fırtınasını kullanmaları, bu tekni in   rencilerin sezgiye dayalı sorun çözme ve karar verme becerilerini geli tirmeye yönelik oldu unun i areti sayılabilir.   retmenlerin de er e itiminde sıklıkla olmasa da, hikayele tirme, grup çalı ması, örnek olay ve empatiyi kullanmaları da, de er e itiminin do asına uygundur. Bunlardan özellikle duyu sal e itime uygun olan örnek olay yönteminin, daha sıklıkla kullanılmasında yarar vardır. Bu konuda Baydar (2009:

75), yaptı ı bir ara tırmada; ö retmenlerin de er e itiminde en sık soru-cevap, örnek olay ve anlatma yöntem- tekniklerini kullandıklarını belirlemi tir. Yi ittir, (2009: 257) de ara tırmasında; ö retmenlerin de er e itiminde tartı ma, telkin, ele tirel yakla ım, görsel materyal kullandıklarını belirlemi tir. Aynı konuda Akba (2004: 217) ise; ö retmenlerin, örnek olma, de erleri te vik eden güzel sözleri ö rencilerle payla mak, hikâyelerle anlatma ve telkinde bulunmayı kullandıklarını; Meydan ve Bahçe (2010: 26) de, drama, örnek olay ve bilgisayar destekli ö retimin sıklıkla kullanıldı ını saptamı tır. Ö retmenlerin de erler e itiminde soru cevap, açıklama ve anlatma yöntem-tekniklerini kullandıklarını belirleyen di er bir ara tırma da Baydar'a (2009: 107) aittir. Bu ara tırmalardan da anla ıldı ı üzere, de er e itiminde genel kabul görmü standart yöntem ve teknikler söz konusu de ildir. Bu, ö retmenin gözlem ve deneyimleri önemli olsa da, ö retmen için en do rusu, de er e itimini davranı ve içerik olarak iyi analiz edip; amaca en uygun strateji, yöntem ve tekni e karar vermektir. Ancak bunun için ö retmenin öncelikle kendisini geli tirmeye açık tutması, ö renmeye istekli olması ve her duruma cevap verebilmek için zengin bir ö retim yöntem-teknik repertuarına sahip olması gerekir.

4. SONUÇ

Batman il merkezindeki yedi ilkö retim okulunda görev yapan toplam elli be ö retmenin de er e itimine ili kin görü lerinin belirlenmesine yönelik bu ara tırmada a a ıdaki sonuçlara ula ılmı tır:

Ara tırmaya katılan ö retmenlerin; de erlerin önemli oldu una inandı ı ve de erleri toplum ve birey için önemli gördükleri belirlenmi tir. Ö retmenler; de er e itiminde okulun rolünü önemli görmesine ra men, bu konuda okulu etkisiz bulmu lardır. Ö retmenler okulun bu etkisizli ini ise, derslerin yo unlu u, sınıfların kalabalık olması ve okul-aile-çevre diyalogunun sınırlı olmasına ba lamaktadırlar. Ö retmenlere göre de er e itimi, okulun tek ba ına yapaca ı bir etkinlik de ildir. Bunun için aile ve çevrenin deste i gerekir. Ö retmenler, de er e itiminden sorumlu kurumları ise; sırayla okul, aile, çevre ve medya ekinde sıralamaktadırlar.

Ara tırmaya katılan ö retmenler, de er e itiminde a ırlıklı olarak anlatma, model olma ve drama tekni ini kullandıklarını belirtmi lerdir. Bunları sırayla beyin fırtınası, hikayele tirme, grup çalı ması, örnek olay ve empati kurma izlemektedir.

Ara tırmada son olarak, ilkö retimde de er e itiminin etkili olabilmesi için, e itim programlarının de er e itimini de kapsayacak ekilde, duyu sal açıdan yeniden düzenlenmesi ve bu düzenlemenin aile, sivil toplum kurulu ları, medya, e itim sendikaları gibi ilgili di er payda ların da katılımıyla gerçekleştirilmesi gerekti i sonucuna varılmı tır.

KAYNAKÇA

Akba , O. (2004). Türk Milli E itim Sisteminin Duyu sal Amaçlarının İlkö retim II. Kademedeki Gerçekle me Derecesinin De erlendirilmesi. Yayınlanmamı doktora tezi, Gazi Üniversitesi, E itim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akba , O. (2007). Türk Milli E itim Sisteminin Duyu sal Amaçlarının (De erlerinin) İlkö retim 8. Sınıf Ö rencilerinde Gerçekle me Derecesinin De erlendirilmesi. *De erler ve E itimi Uluslararası Sempozyumu* (26-28 Kasım 2004), 673-695, Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Z. eyma Arslan, Mahmut Zengin (E.d). stanbul: DEM Yayınları.

Aslan, R. (2007). Ö retmen Görü lerine Göre İlkö retim Birinci Basamaktaki Ö rencilerin Temel Bilgi, Beceri ve De erleri Kazanma Düzeyleri. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, E itim Bilimleri Enstitüsü, Eski ehir.

Aydın, M. (2011). De erler, i levleri ve ahlak. *E itime Bakı* , 7 (19): 39-45.

Balcı, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Ara tırma*. Ankara: Pegem Akademi.

Bacanlı, H. (2011). De er, de er midir? *E itime Bakı* , 7 (19): 19-21.

Baydar, P. (2009). İk retim Be inci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen De erlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Ya nılan Soruların De erlendirilmesi. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Demirel, Ö. (201). *E itim Sözlü ü*. Ankara: Pegem Akademi.

Do an, . (2007). Türk E itim Sisteminde De er Sorunu. De erler ve E itimi Uluslararası Sempozyumu. (26–28 Kasım 2004), *De erler ve E itimi Uluslararası Sempozyumu* (26–28 Kasım 2004), 615-633, Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Z. eyma Arslan, Mahmut Zengin (E.d). stanbul: DEM Yayınları.

Gömlüksiz, M. N. (2007). Lise  rencilerinin Toplumsal De erleri Benimseme Düzeyleri Ve Bu De erlerin Kazandırılmasında Kar ıla ılan Güçlükler (Elazı ili Örne i).*De erler ve E itimi Uluslararası Sempozyumu*. (26–28 Kasım 2004), 727-741, ed. Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Z. eyma Arslan, Mahmut Zengin. stanbul: DEM Yayınları.

Halstead, J. M., Taylor, M. J. (2000). *Learning and Teaching about Values: a review of recent research*. Cambridge Journal of Education. 30 (2). 169-202.

Hökelekli, H. (2011). *De erler Psikolojisi ve E itimi*. stanbul: Tima Yayınları.

Kale, N. (2007). Nasıl Bir De erler E itimi? *De erler ve E itimi Uluslararası Sempozyumu* (26–28 Kasım 2004), 313–322, 313–322, ed. Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Z. eyma Arslan, Mahmut Zengin. stanbul: DEM Yayınları.

Ku , D. (2009). İk retim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dı ı Etmenlerin De erleri Kazandırma Etkilili inin 8. Sınıf İk retim  rencilerinin ve  retmenlerinin Görü lerine Göre ncelenmesi. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, stanbul.

MEB (1961). İk retim Ve E itim Kanunu R. Gazete: Tarih: 12/1/1961 Sayı: 10705

MEB (1973). Millî E itim Temel Kanunu 1739 R.Gazete: Tarih: 24/6/1973 Sayı: 14574

MEB (2003). Millî E itim Bakanlığı İk retim Kurumları Yönetmeli i R. G. 2010/2634

Meydan ve Bahçe (2010 Hayat Bilgisi  retiminde De erlerin Kazandırılma Düzeylerinin  retmen Görü lerine Göre De erlendirilmesi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37.

Pekince, D. (2010). De erlere Dayalı Sınıf Yönetimi. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazı .

Sezgin, F. (2006). İk retim Okulu  retmenlerinin Bireysel ve Örgütsel De erlerinin Uyumu (Ankara li Örne i). Yayınlanmamı doktora tezi, Gazi Üniversitesi, E itim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sönmez, V. (2009). Sevgi E itimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Suh, B.K., Traiger, J. (1999). *Teaching Values Through Elementary Social Studies and Literature Curricula*. Education. 119 (4), 723-726.

Tozlu, N. (2003). *E itim Problemlerimiz Üzerine Dü ünceler*. Konya: Mikro Yayınları.

Ulusoy, K. (2007). Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik De erlere Yönelik  renci Tutumlarının ve Görü lerinin Çe itli De i kenler Açısından De erlendirilmesi. Yayınlanmamı Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, E itim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ülken, H. Z (2001). *E itim felsefesi*. stanbul: Ülken Yayınları.

Yalar, T. (2010). İk retim Sosyal Bilgiler Programında De erler E itiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve  retmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geli tirme. Yayınlanmamı doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yıldırım, A. ve im ek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Ara tırma Yöntemleri*. Ankara; Seçkin Yayıncılık.

Yi ittir, S. (2009). İk retim Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. Sınıf De erlerinin Kazanılma Düzeyi. Yayınlanmamı Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, E itim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.